

שינוי תדירות החליבות לקראת 2009

רן סולומון - שה"מ, מחלקת הבקר
אפרים עזרא - המ"ב

השינויים החדים בהנחיות הייצור מביאים אותנו לצורך בבלימת תאוצת הצמיחה והתאמת גודל העדר לרמת הייצור המוגבלת יותר, שמתוכננת ל-2009. מה הן הדרכים הרצויות כדי לבצע את העצירה באופן הכי כלכלי ומקצועי? פנינו לד"ר רן סולומון, מנהל מחלקת הבקר בשה"מ, לרכז בעבורנו את ההיבטים השונים בבלימת הייצור ובעיקר את המשמעויות המגוונות של שינוי מספר החליבות ביממה. המאמר נכתב בשיתוף כל המדריכים של שה"מ בישראל וגם אלה שבסין

הקדמה

החל מאמצע שנת 2006 חל שינוי במדיניות ייצור חלב במכסה ובתשלום בעבור החלב העודף. השינוי נבע מעליית הביקושים המקומיים לחלב ומוצריו ומעלייה דרמטית במחירי אבקות חלב וחמאה בשוק העולמי. בשנת 2006 הייתה מכסת החלב 1,130 מיליון ליטר ובשנת 2008-2009, כלומר, עלייה של 95 מיליון ליטר; בשנה זו (2008) התשלום בעבור חלב עודף היה 90% ממחיר המטרה ללא הגבלה. כיום תנאי השוק השתנו. העלייה בביקושים המקומיים נעצרה ומחירי אבקות החלב וחמאה בשוק העולמי ירדו באופן ניכר, המלאי במחסנים בישראל גדל מאוד. לאור זאת, התכנון ב-2009, מכוון לחזור לייצור במסגרת מכסה, וכן לשלם תשלום מופחת מאוד לחלב עודף א' המיוצר בחורף (ראו הנחיות שפורסמו לתשלום בעבור חלב עודף עד 3% - ומעל 3% - עודף ב').

פתיחת הייצור בשנים 2007-2008 גרמה לחלק מהעדרים, להגדיל את הייצור ואת כמות הפרות ברפת. ישנם משקים (ולא מעט) שייצרו מעל ל-20% ממכסתם. אחרים - ייצרו פחות עודף (כ-10%). במשקים אלו, תהליך החזרה לייצור מכסה בלבד, כרוך במאמצים.

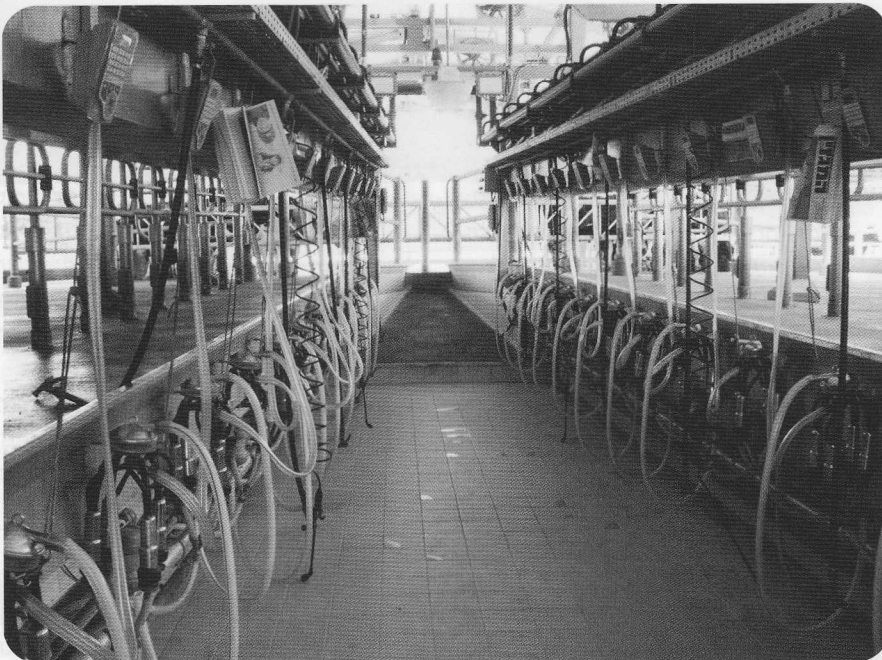
חלופות להקטנת הייצור העודף

האפשרויות העומדות בפני משקים אלו הן (אין כאן המלצות; מדובר בגישות שונות שעלו על הפרק; כל משק ותנאיו הוא):

1. הוצאת פרות מסיבית והתאמת מספר הפרות לשיטת המכסה שבה מעוניין המשק לייצר (בהתאם לרמת העודף שהחליט עליו, בחורף ובקיץ), כל אחד ושיקוליו; כל זאת במסגרת חליבה רגילה של 3 חליבות

ביום (לדוגמה - יכול להיות רלוונטי ברפת שתנאי הסככות והצפיפות גרמו לעלייה בסת"ס).

2. ירידה במספר החליבות מ-3 ל-2, לכל השנה, הקטנת תנובת החלב לפרה, וכתוצאה - צמצום (בהשוואה לסעיף 1) בהוצאת הפרות למינימום הנדרש לצורך ייצור המכסה שהוחלטה (חלופה זו נראית, לכאורה, הפחות הגיונית מבחינה כלכלית).

לשקול את כל ההיבטים לפני מעבר

3. ירידה במספר החליבות מ-3 ל-2, למשך החורף בלבד, הקטנת תנובת החלב לפרה, וכתוצאה - צמצום (בהשוואה לסעיף 1) בהוצאת הפרות למינימום הנדרש לצורך יצור המכסה שהחלטה; בעת הכניסה לתקופת "חלב קיץ" - תתבצע חזרה ל-3 חליבות לפרה. בהקשר זה חשוב לציין שבמידה והחזרה "בקיץ" ל-3 לא תלווה בהמלטות, עלולה להיות התוספת בחלב קטנה מהמצופה. אסטרטגיה זו עשויה להיות מועילה גם למשקים החוששים שלא יגיעו לייצור מכסת קיץ.

4. אופציה נוספת אשר טרם נבדקה לעומקה, היא ייבוש חלק מהפרות (המיועדות ליציאה), או חליבתן כקבוצה נפרדת חליבה אחת בלבד, ובתקופה זו, פיתום פרות אלו לתקופה של מספר שבועות ומכירתן לבשר במועד מאוחר, בסיווג גבוה יותר, ייתכן וטוב יותר מבחינת מחיר הבשר (וייתכן שלא).

בכל משק נקודת המוצא שונה, פיזור ההמלטות שונה (פרות ועגלות), התנובה ויעילות הייצור בחורף ובקיץ שונים, וכן פרמטרים ממשקים וניהוליים באשר לצפיפות בסככות, כוח האדם בחליבה ועלות, עלויות ההזנה, יעילות צינון וכו'. לפיכך, אין במאמר זה תחשיבים באשר לכדאיות הייצור של 2 חליבות לעומת 3, אלא היבטים אשר ראוי לתת תשומת לב אליהם בעת בניית התחשיב. לתחשיבים מפורטים יותר, ניתן לפנות למדריכי שה"מ המצוידים בקבצי אקסל מתאימים; הפרמטרים בתחשיב יעודכנו בהתאם לתנאים במשק הספציפי.

היבטים שונים הקשורים במעבר מ-3 חליבות ל-2 חליבות

היבטים שליליים:

- ירידה בייצור החלב לפרה - במרבית העבודות שפורסמו בעולם, נבדקה דווקא התוספת בתנובה בגין עלייה מ-2 חליבות ל-3 חליבות. תוספת זו הייתה קשורה במרחק מהמלטה בעדר בעת השינוי, משום שלרוב, פרות שקרובות להמלטה מגיבות חזק יותר (עולות יותר בתנובת החלב) בהשוואה לאלו בשלהי התחלובה. כמו כן, דווח בחלק מהעבודות שמבכירות עלו טוב

יותר מפרות בעלייה מ-2 ל-3 חליבות. מאידך, בעבודות אחרות דווח שלא היה שינוי בין מבכירות לפרות. בהקשר זה ראוי לציין שעלייה מ-2 חליבות ל-3 אינה מבטיחה תוספת זהה לזו שחלה בירידה מ-3 ל-2.

- ירידה מ-3 ל-2 חליבות עלולה להיות מלווה בעלייה בספירת התאים הסומטיים בחלב
- יש לצפות לירידה ביעילות ההזנה בעת המעבר ל-2 חליבות משום שהוצאות הפרה לקיום (כחומר יבש נצרך) נשארות קבועות ללא קשר לתנובה, ועומדות על כ-30% מסה"כ צריכת המזון בפרות נמוכות תנובה, וכ-25% מסה"כ צריכת המזון בפרות גבוהות תנובה. בהקשר להזנה - יש לשקול התאמת הרכב המנה לירידה בתנובה ולמצב הגופני, בעת המעבר ל-2 חליבות.

הקטנת היעילות בהזנה מביאה לעלייה בכמות המזון הנדרשת ברפת של 2 חליבות, הן מבחינת הוצאות המזון לחולבות והן לעגלות (עקב הגדלת מספרן). ללא קשר לרווחיות השינוי לליטר, מן הראוי לקחת בחשבון עלייה בסך ההוצאות בתזרים המזומנים.

- צפיפות בסככות; הגדלת מספר הפרות והעגלות דורש התייחסות מתאימה לשיכונם.

היבטים חיוביים:

- לרוב, הירידה מ-3 ל-2 חליבות מלווה בירידה בתנובת חלב [כ-10%; נתוני ספר העדר (א. עזרא)] ובעלייה בשיעור המוצקים [כ-2 עשיריות בשומן וכעשירית חלבון; נתוני ספר העדר (א. עזרא)], מכאן, שהירידה בחמ"מ מתונה יותר מהירידה בחלב.

- אם אין שינוי בהרכב המנה, בעת הירידה במספר החליבות, יש לצפות לעלייה במצב הגופני של הפרות, עם כל ההשלכות הכרוכות בכך (מאזן אנרגיה, פוריות וכו').
- צמצום הוצאת פרות בתחילת השנה (כל משק על פי בחירתו לשיטת ייצור המכסה המתאימה לו, קיץ או חורף), וכניסה לקיץ עם מספר רב יותר של פרות; במידה ופרות

אלו יהיו במצב תחלובה שבה יגיבו טוב לעלייה חזרה ל-3 חליבות, ניתן יהיה לייצר חלב קיץ על פי שיטת תכנון ייצור המכסה שבה הוחלט. במקרה של העברת חלב מהחורף לקיץ מתקבל בונוס של 60 אגורות לליטר מועבר.

- צמצום מספר הפרות הפוטנציאליות ליציאה בסוף 2008, עשוי למתן את ירידת המחירים בהשוואה למכירה גורפת בתקופה קצרה.

היבטים אחרים:

- החזרה ל-3 חליבות בקיץ חשובה מאוד, גם מבחינת אפשרויות הצינון של הפרות, במיוחד במשקים שבהם חצר ההמתנה של מכון החליבה הוא אתר הצינון העיקרי; הישגיות ב-2 חליבות בקיץ תפגע כמובן בצינון הפרות בחצר ההמתנה.

- בשגרת שתי חליבות שגורמת לעלייה בצפיפות, חשוב להבטיח ממשק נכון של טיפול במרבץ, שגרת חליבה נאותה, בפרט בתחילת התקופה של המעבר משלוש לשתי חליבות, וקשירת פרות לאחר חליבה לאורך האבוס (יתרון למי שיש לו עולים וחסרון למי שאין).

- בחישוב "החיסכון בכח אדם" בעת הירידה במספר החליבות, יש להכניס את גורם "הארכת משך החליבה במשמרת" - עקב הגדלת מספר הפרות.

- על פי ד"ר דורון בר, מניתוחים שנעשו בעבר במשקים ששינו את תדירות החליבה, התקבל שפרות שירדו מ-3 חליבות ל-2, ובהמשך, חזרו ל-3 חליבות, לא חזרו לעקומת הייצור הקודמת שלהם.

לסיכום:

במאמר הובאו היבטים שונים הקשורים בשינוי מספר החליבות במהלך שנת המכסות 2009, ככלי לוויסות מספר הפרות הפוטנציאליות ליציאה, וכן ככלי לייצור חלב חורף לעומת חלב קיץ. תחשיבים מדויקים יותר לגבי המהלכים נמצאים בידי מדריכי שה"מ (משה רכס, גבי עדין וסטיבן רוזן). הרפתנים מזומנים לעשות שימוש בתחשיבים אלו על מנת לגבש את החלטותיהם לקראת שנת 2009. ■